

**DOKTORI (Ph.D.) ÉRTEKEZÉS
TÉZISEI**

ZELENA ANDRÁS

Lelki sebek, hiány- és vesztéségtapasztalat
A lírai alany konstruálásának mintázatai József Attila
korai költészetében

2013.

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Irodalomtudományi Doktori Iskola

Modern Magyar Irodalom Alprogram

témavezetők:

Dr. habil. Virág Zoltán
tanszékvezető egyetemi docens

Prof. Dr. Olasz Sándor
tanszékvezető egyetemi tanár (2011. 02. 21.)

I. A kutatási téma jelentősége, előzményeinek rövid összefoglalása

Disszertációm gondolatmenetének legfőbb irányát a Szeged városához annyi szállal kötődő József Attila korai verseinek irodalomelméleti- és történeti, művészetbölcseleti, valamint pszichológiai vizsgálata jelenti, különös tekintettel a költeményekben megjelenő szubjektumpozíció(k) és a lírai énteremtés összefüggéseire. Ezen a téren friss szempontok vethetők föl, újabb kérdések bontakoztathatók ki a 20. század magyar irodalmának életmű-kutatásait kiszélesítve. Az elmúlt évek József Attila-szakirodalma sok mindent feltárt a korai versekről, a költő és Szeged kapcsolatáról (lásd például Péter László József Attila munkásságainak szegedi vonatkozásairól szóló kötetét),¹ valamint a freudi pszichoanalízis tanainak befogadásáról. Jeles kutatók tárgyalják a versbeli szubjektum megteremtésének kérdéséről alkotott nézeteket (Bókay Antal, Kulcsár Szabó Ernő, N. Horváth Béla, Szabolcsi Miklós, Szigeti Lajos Sándor, Szőke György, Tverdota György munkái). A szövegek értelmezése azonban a nemzetközi szakkutatások eredményeinek ismeretében további összevetési lehetőségeket kínál.

Dolgozatomban kiemelt szerepet kap az irodalomtörténeti elemzésekhez szervesen kapcsolódó pszichológiai és művészetbölcseleti kutatások azon része, mely a lelki sérülések egyéni vonásait tárgyalja és interdiszciplináris kérdéseket kínál föl. Mindezzel párhuzamosan a vizsgálati eljárások sorába a történettudomány azon ágát igyekeztem bevonni, amely a traumával mint közösségteremtő- és elhatároló erővel foglalkozik. Mindkét tudományág idegen nyelvű szakirodalma igen termékenynek bizonyult az elmúlt évtizedekben. Az intraszubjektum felől közelítő pszichoanalitikus törekvéseket továbbgondoló szakszövegek már tágabb értelemben, az örültség, a „következmény-erőszak és az újra teremtődő én”, továbbá az ismétlődő traumatapasztalat felől szemlélik a problémakört.

¹ PÉTER László: *József Attila Szegeden*. Béba Kiadó, Szeged, 2005.

A trauma interszubbjektivitása felől elindulva a történetiséggel többek munkái foglalkoznak, a narratív pszichológia területéről pedig egyes hazai kutatók felismerései tekinthetők iránymutatóknak. Mind a trauma személyességét, egyediségét, mind a historicitását figyelembe vevő szemlélet megállapításai helytállóak lehetnek egy tágabb kontextusú irodalomértelmezés számára, melynek célja a költői én megkonstruálódásának módozatait és alapvonásait áttekinteni. Értekezésemben igyekszem túllépni a tisztán freudi elemzésen, a külföldi szakirodalom ezredfordulót követő írásaira támaszkodva. Előtérbe helyezem Dominick LaCapra felismeréseit, aki nem pszicholanalitikai megközelítésből viszonyul a trauma fogalmához, hanem történeti, szociokulturális és politikai összefüggésben ad róla leírást.

A történelem és a kultúra találkozása a traumával és fogalmi kategóriáinak felhasználása az egyéni trauma magyarázatában (például a veszteség és a hiány elhatárolása majd ezek beépítésének módja a személyes létre vonatkozó felismerésekbe, vagy a közösségi létbe) értékes adalékokkal szolgálhat az irodalomtörténet számára. József Attila esetében így lehetőség lesz arra, hogy a Bókay Antal által „szelf-analízisnek és szelf-konstrukciónak” nevezett folyamatot tágabb kontextusba helyezzük. Gyümölcsöző megfigyelési lehetőségnek kínálkozik – továbbgondolva Bókay Antal elemzését –, milyen más lehetséges implikációkkal járhat az egyéni és a közösségi trauma szemléletének ötvözése, amit kiegészíthetünk például Cathy Caruth traumafelfogásával meg a narratív pszichológia terminológiai hozadékaival. Az én(ek) és a másik kölcsönös egymásba foglaltságát, kölcsönhatását hangsúlyozó elemzés arra próbál rámutatni, hogy a traumatizáltság hatásfunkcióit felszabadítva a veszteség- és hiánytapasztalat révén miként jöhet létre olyan integrált én, amely a tudattalanban zajló folyamatok közvetítésével a közösségi megszólalás médiumává válik.

II. A kutatás módszertana, alkalmazott módszerek

Az értekezés összeállítását könyvtári kutatómunka, valamint konzultációk sora előzte meg. A hozzáférhető szakirodalom alapos megismerése nyomán vált lehetővé az előremutató kezdeményezések szélesebb körű feltérképezése, továbbá alkalmazhatóságuk próbára tétele a disszertáció javára.

Az a törekvésem, hogy egy művészetbölcseleti kiteljesedést nyomon követő munka elkészítéséhez elengedhetetlen annak a szellemi közegnek az alapos ismerete és bemutatása, amely az érintett alkotónak szellemi bölcsője volt. Az 1920-as, 1930-as évek egyetemi világának részletes bemutatása komoly anyaggyűjtést igényel, melyből nemcsak filológiai összevetéseket, hanem művelődéstörténeti, irodalomelméleti és politológiai kutatásokat lehet (és kell) kezdeményezni.

Az eredmények értékelését a szakmai konzultációk, professzoraimmal való egyeztetések jelentős mértékben segítették. Tanulmányaim ideje alatt lehetőségem nyílt az ország tudományegyetemein dolgozó kutatókkal, vezető oktatókkal való konzultációra (például Bányai János, Bókay Antal, Faragó Kornélia, N. Horváth Béla, Odorics Ferenc, Péter László, Szigeti Lajos Sándor, Thomka Beáta, Tverdota György).

III. Főbb eredmények ismertetése

A traumatizáltságról lehetetlen úgy beszélni, hogy bizonyos életrajzi eseményeket ne hoznánk összefüggésbe a trauma kialakulásával kapcsolatban. Szándékoztam elkerülni, hogy a személyes egyediség szintjén maradó traumatikus életrajzi elemeket ne emeljem minden áron az értekezés fókuszába, hanem eredeti célkitűzésekre, a pszichés trauma egyén- és közösségteremtő vonására koncentrálok. Ugyanis az életrajzi tényektől elvonatkoztatva, a trauma közösségi vonását szemléltetve, majd kiterjesztve ezt a versszubjektum szintjére, a korszakra vonatkozó, általánosabb érvényű megállapításokat tehetünk.

Különösen hasznosnak tartottam azokat az összefoglaló munkákat, amelyek József Attila Csongrád megyei kapcsolatairól, valamint szegedi tartózkodásáról szólnak (Péter László munkái), hiszen ezek kellő támpontokat adhatnak a szubjektum felépülésére, felépítésére vonatkozó alapozáshoz. A kutatásokban már korábban meglévő szempontrendszeret egészítettem ki olyan teoretikus nézőpontokkal és összefüggésekkel, amelyek teljesebb képet adhatnak József Attila szegedi időszakáról.

Munkám második felében József Attila művészetfelfogására koncentráltam, többek között Fehér M. István könyvének tanulságai nyomán összevetve az alkotó költészetről és művészetéről vallott nézeteit néhány jelentősebb 20. századi művészetdefinícióval. Minderre úgy tettem kísérletet, hogy a hagyományosnak mondható, az életkörülményeket, a biográfiai kontextust figyelembe vevő irányzatokon túllépjek, s más összefüggésbe helyezzem mind az egyéni, mind a kulturális-történelmi trauma fogalmát. A 'vesztesség-én' és a 'hiány-én' fogalmait vezettem be, kisebb részben a költői életrajz eseményeivel igazolván helytállásukat. Nagyobb részt viszont József Attila művészetfelfogásából indulván ki, úgy bizonyítva relevánságukat, hogy láttassam, ha a versekben megjelenő 'én' nem esik egybe a biográfikus alannal, akkor a szubjektumnak a traumatizáltsága sem lehet azonosítható a versbeli megszólaló traumatizáltságával. Míg előbbi feltételek az egyéni, pszichés trauma kizárólagosságának adnak létjogosultságot, az utóbbiak

kifejtése azt a következtetést szorgalmazza, hogy a lírai én a költeményekben a közösség egyfajta allegóriájaként jelenik meg. Mindezt az 1920-as évekhez tartozó versek áttekintésével próbáltam igazolni, hiszen az önmonitorozó, retrospekciós tevékenységen keresztül már ekkor megfigyelhető a költő személyiségétől teljesen elkülönülő versszubjektum(ok) konstruálásának lendülete, amely biztató lehet a kései versek vizsgálatában is. Ehhez a narratív pszichológiai kutatások szempontrendszerre illeszkedett,² amely a versszubjektum megjelenésmódjait részletezi arra figyelemmel, hogy miként lehet az 'egyéni veszteség- és hiány-én(ek)e)t' 'közösségi veszteség- és hiány-énné' tágítani. Segítségemre volt még Kulcsár Zsuzsanna és Földényi F. László témámhoz kapcsolódó hasznos tanulmányainak, munkáinak némelyike is.

A szerzői szubjektum felépítése áll disszertációm különböző fejezeteinek középpontjában, mégpedig azt is számításba véve, hogy Szeged és az egyetem bölcsészkarja milyen szerepet játszottak ebben a folyamatban. Nem pusztán pszichológiai értelemben, az egyéni trauma vonásait figyelembe véve gondolkodom a traumatizáltságról, hanem nyelvi-retorikai és poétikai kontextusban, a versekben megnyilvánuló közösségi szubjektumot ruházva fel a hiány és veszteség fogalomkészletével. Ehhez kapcsolódva vetettem fel a következő kérdéseket: melyek voltak azok a költőt fiatal éveiben ért meghatározó hatások, amelyek későbbi verseiben ugyancsak fellelhetők, s kik voltak azok a szegedi vagy a városhoz kapcsolódó személyiségek, akik nemcsak magánéletére, hanem korai költészetének szubjektum-felépítésére is jelentősen hathattak.

Az irodalomtörténet számára József Attila traumatizáltsága többnyire a Mama elvesztésekor került felszínre. Részletesebb és mélyebb megállapításokat tett Valachi Anna, aki a nőikkel való kapcsolatában látta a költő magányosságának és traumatizáltságának döntő okait. Bókay Antal ezeket az élményeket beemelve nézetrendszerébe, a traumatizált szelf felépítésének lehetőségét látja az alkotó műveiben.

² EHMANN Bea - ERŐS Ferenc - LÁSZLÓ János: A New Approach to Empirical Research on Narrative Organization of Social Representations of Democracy and European Citizenship. European Association of Experimental Social Psychology, XII. General Meeting, Oxford, 1999. July 7-10, UK.

Nem nehéz arra a következtetésre jutni, hogy a traumatikus élmény felidéződése az egyén akaratán kívül (tudattalanul) tér vissza újra és újra, ezáltal lehetetlenné válik a feldolgozás, sőt az ilyesfajta események a költemények révén nemcsak felidéződnek, hanem a trauma megismétlődésévé, tágabb értelemben pedig a közösség retraumatizációjává terebélyesednek. A költő *Esztétikai töredékeiben* fogalmazza meg, hogy a megértést, ezáltal a művészetet is előrébb lehet helyezni a költészetnél. A Tverdota György-féle „önbiztató versek” fogalma és Valachi Anna mágikus verselést előtérbe helyező elemzése mind azt bizonyítják, hogy a szakirodalom régen felfedezte a nyelviség komoly szerepét. A trauma tapasztalata a költő számára úgy teljesedik ki a művészi folyamatban, hogy annak egyúttal nemcsak a személyes egyediségét dolgozza fel, hanem kitágítja az aktuális korszak számára. Ennek nyelvi kifejezése soha nem lehet tökéletes, mindig forrásban van, mindig változik. A Cathy Caruth-i fogalomhasználatot kölcsönvéve, az állandó ismétléskényszer nem más, mint a trauma tapasztalatának önmagunkból való kiírására törekvő, egyúttal a közösségi megértésre vágyakozó tevékenység.

A *Sóhaj*, az *Erőének* és más szövegeket előtérbe helyezve bemutattam, miként használható fel a fizikum, a test metaforikus képei (kebel, fej, szem, váll, térd stb.) hogy ezzel példázván a versszubjektum szétesettségét. A képek sora egy montázsra vagy félig kirakott puzzle-re emlékeztet, ahol darabokban látható az emberi test. Törmelékszerkezetével együttesen a személyiség szétagolódottsága és az én koherenciája ugyancsak kérdésessé válik. Az elhagyatottság és a magány következménye lehet a személyiséghasadás, az egyes testrészek, testalkatrészek a komplett személyiség reprezentánsaivá válnak.

Feltevéseimet a korai versek értelmezésével kívántam bizonyítani. A valóság és a reprezentáció közti különbséget jól mutatja az a mód, ahogy születésnap verseiben felépíti a lírai alanyt (*Önarckép, Április 11, Bevezető*). A költeményekben megjelenő hiány-tapasztalat (és ennek kiteljesedettsége, a hiány-én) nem József Attila egyedi élménye volt, hanem azé a környezeté, amelybe született, amelyet olyan sokat látott, és amely a trauma fő okozójának, kiváltójának bizonyult.

Kifejtem továbbá, hogy az egyéni traumán túl a 20. század népi történeteinek, kataklizmáinak megtörténte óta egyre többen helyezik előtérbe a történelmi trauma fogalmát. Természetesen e terminus szoros összefüggésben áll az egyéni traumával, sőt egyenesen elválaszthatatlan tőle, hiszen a pszichoanalitikai szakirodalomban bevezetett frazeológiát egészíti ki. A veszteség tehát összeforrt József Attila életében a kétféle hiánnyal. Ez azt eredményezte, hogy egészen különleges versnyelvezetet hozott létre, melyben folyamatosan igyekszik megalkotni versbeli szubjektumát.

Az utóbbi időkben néhány teoretikus arra tett kísérletet, hogy az emlékezést és az emlékezetet, továbbá az egyéni traumát és a közösségi traumát összhangba hozza. „Hogyan transzponálható vajon az egyén életéhez tartozó lelki jelenséget leíró fogalomkészlet a kollektív emlékezet szintjére?”³ - teszi fel a kérdést Gyáni Gábor. E fogalmi bázis elemeit használva az egyéni trauma jellemzőivel bíró versszubjektumokat integrálni lehet egy tágabb kontextusú értelmezésbe.

A közösség segítségével az egyénnek könnyebben át lehet lépni a tárgyvesztéssel járó melankólián, s el lehet jutni az elveszett tárgyba fektetett energia felszabadításához, áttelepítéséhez. Ha a melankóliától nem vezet út a gyász felé, közösség segítsége sem áll az egyén rendelkezésére, úgy a melankólia tovább erősödik, lebírhatatlan teherré válik.

A trauma feldolgozásában nagyon lényeges, hogy a tárgyról való leválás ne torzítsa el a múltat, például ne banalizálja a veszteségeket. Ez a feldolgozás azért is nehézkes, mert a szeretett tárgyhoz (személyhez) bizalom és feltétlen ragaszkodás kapcsol, s a gyászolóknak éppen azt kellene feladnia, ami a tárgyhoz vonzza őt. A hiány egyik fontos jellemzője, hogy nem lehet elveszíteni azt, amit sohasem birtokoltunk. Amikor a hiány veszteséggé változik, akkor a személyben lévő szorongás tárgyra lel, ezzel megteremti annak reményét, hogy a szorongás megszüntethető vagy legyőzhető lesz. Ezzel szemben a hiánnyal együtt járó szorongást soha nem lehet teljesen megszüntetni vagy legyőzni, együtt kell élni vele. A szorongás csillapításának legfőbb módja, ha megnevezzük azt a sajátos vagy specifikus dolgot, ami a félelem forrása lehet, s ennek segítségével megszüntetjük vagy uraljuk a félelmet. A hiány hiányként, nem pedig veszteségként, vagy

³ GYÁNI Gábor: Trauma, emlékezet, kultusz. *Élet és Irodalom* 2006. 45. 6.

valaminek az elvesztéseként való értelmezése számos lehetőséget nyit meg. Ebben az értelemben jellemzően ambivalens; egyszerre teremt szorongást, és tesz cselekvőképessé, adott esetben olyan költővé, aki ontja magából a verseket. József Attila verseinek visszatérő hiány-motívuma: az otthon, a rend, a szabadság hiányvágya. Minden versmondásban megbújjik a tárgy- és ok nélküli büntudat ténye, a büntelen bűnösség élménye, traumája.

Remélem a traumakutatók állításait néhány ponton sikerült továbbfejlesztem. Többük szerint a történelmi veszteségek részben kompenzálhatók, átdolgozhatók, s valamilyen mértékig orvosolhatók. A hiánnyal és a szorongással csak megtanulni lehet együtt élni, nem lehet veszteséggé alakítani, mert nincs benne olyan tárgy, ami elveszett. A veszteséget tehát valami külső tényező elvesztésével példázzák, a hiányt pedig mentális fogalommá alakítják. A történelmi veszteségeket így nem is lehet azonosítani a hiánnyal, de mindig azonosítani kell és megnevezni ahhoz (név fontossága), hogy a gyász (egyéni és társadalmi) folyamattá válhasson. Ha a gyász hiánnyá válik és összeolvad a veszteséggel, akkor a gyász lehetetlenné, végtelenné táguul, s melankóliába csap át.

A közösségi kapcsolatot két összefüggésben vizsgálom. Egyrészt a versekben konstruált 'én'-t jellemzem az egyéni trauma és a közösségi trauma összefonódásából adódó tulajdonságokkal, részben a hagyományos fogalmi apparátussal dolgozva, részben új terminusokat igyekezvén kialakítani. Mindezt úgy teszem, hogy feltárom azt a közeget, amelyből ez a traumatizált én – a valóságban és a versek virtuális terében is – előbukkan.

Felvázoltam, miként konstruálódik meg a címben is megfogalmazott traumatizáltság, hiány- és veszteségtapasztalat hármasa alapján jellemzett versbeli személyiségszorosozódás, melyet az én-szerveződés kontextusaként vezettem be. Az acting out-okkal felmerülő verbalitás egyaránt fontos az egyéni trauma terápiájában és a közösség szempontjait tekintve is, hiszen megosztása révén kollektív, kiterjedtebb módon élhető át (retraumatizálás). Az általam kínált megközelítés szempontjai szerint a József Attila-életmű (különös tekintettel korai verseire) elemzésébe érdemes bevonni a narratív pszichológiai elemzéseket, főként

azokat az eredményeket, amelyek a szelf-reprezentációra és csoportviszonyok közti relációk alakulására vonatkoznak.

A versbeli 'én' nemcsak a költő „alteregójaként” definiálódhat újra, hanem az általa hordozott veszteség- és hiánytapasztalatokból épül fel egy olyan hiány- és veszteség-én, amely kiegészítődve a társadalom által kínált közösségi tapasztalatokkal, egy újfajta szituáltságot indukál. Amellett érveltem, hogy bár az ismertetett életrajzi adatokból úgy tűnhet, hogy a traumatapasztalatai határozzák meg a költőt, és ez hatással bír a verseiben megkonstruálódó szubjektumaira is, csupán az individualitás határai törlődnek oly módon, hogy alkalmassá tehető a közösségtapasztalattá válásra. A korai versekben ez úgy jelenik meg, hogy a szubjektum egysége a versnyelven keresztül esik szét (önmaga testét részekre osztva: *Erőének, A kutya*) és felbukkan a rajta kívül álló te (*Sóhaj*), amely azonban úgy tűnik, mintha a versbeli én kiterjesztésévé lépne elő.

A közös beállítódás folyamatában az én feladva integritását feloldódik a közösségben és a közösség beleolvad az énbe. A József Attila-szövegek beszédszjektuma mintegy „lefényképezi” magát a korban. Itt nyugvópontra is juthatna az alanyiség strukturálódása, de láthatóvá válik, hogy az énreprezentációk abból a biográfiai kontextusból (is) származnak, amelyből hiány- és veszteségtapasztalat adódik. A további egységben az első időszak alkotásainak tüzetesebb elemzésével (például *Templom; hulla; rózsza, Mindent hagyok, Érik a fény, Keserű, Műterem, Kövek, Figyel a kancsal, A kutya, A legutolsó harcos, Tiszta szívvel*) foglalkoztam, bemutatván, hogy a versszjektum kettős léte/lénye nem vonatkoztatható el a szövegtől. Önsajnálattal, reményvesztettség, egy új hiány- vagy veszteség-én születik meg.

Doktori értekezésem további fontosabb megállapításai, eredményei:

- az életrajzi tényektől elvonatkoztatva a trauma közösségi vonását figyelembe véve a korszakra vonatkozó traumafogalmat vezettem be,
- bemutattam József Attila művészetfelfogásának hozadékait, néhány 20. századi művészetdefinícióra koncentrálni, a lírai alany konstruálásának ilyen kontextusú vizsgálatát elvégezve,
- az egyéni traumával és a történelmi traumával kapcsolatban dolgoztam föl a releváns pszichológiai, filozófiai és eszmetörténeti szakirodalmat,
- Erős Ferenc, Földényi F. László és Kulcsár Zsuzsanna megállapításait, kutatási eredményeit vontam be és vettem össze más szemléletű megállapításokkal,
- kiterjesztettem a hagyományosnak mondható, az életkörülményeket figyelembe vevő, pszichoanalitikus vizsgálatot,
- más összefüggésbe helyeztem mind az egyéni, mind a kulturális/történelmi trauma fogalmát, egyúttal bevezetvén a 'veszteség-én' és a 'hiány-én' terminusait,
- nyomatékosítottam, hogy a költő és szubjektum traumatizáltsága sem azonos a versbeli szubjektum traumatizáltságával,
- a korai költemények interpretálásával érzékeltettem, hogy a lírai 'én' nemcsak egyénileg traumatizált, hanem magán hordozza a közösség traumatizáltságát is.

IV. Az értekezés témájához kapcsolódó publikációk

Tanulmányok kötetben:

Szeged szerepe József Attila életében. In: Szegedtől Szegedig Antológia, 2013. (Közlésre elfogadva, igazolás mellékelve. Leütés: 17 500.)

Visszhang - József Attila és külföldi recepciója. In: Szegedtől Szegedig Antológia, Szeged, 2012. 425-428.

Radnóti Miklós és József Attila párhuzamosságai. In: Térdimenziók és emlékezetformák. SZTE BTK, Szeged, 2010. 23-30.

Radnóti Miklós és József Attila párhuzamosságai. In: Surránva kell most élned itt. Radnóti Szegedi Öröksége Alapítvány, Szeged, 2009. 99-108.

Tanulmányok folyóiratban:

József Attila filozófiai nézetei Arthur C. Danto művészetfelfogásának tükrében. In: *Műhely*, 2013/3. szám (Közlésre elfogadva, igazolás mellékelve. Leütés: 20 900.)

Szeged szerepe József Attila életében. In: *Új Dunatáj*, XVII. évf. 2-3. szám, 2012. (Közlésre elfogadva, igazolás mellékelve. Leütés: 17 500.)

József Attila és Juhász Gyula mester-tanítvány viszonyáról. In: *Pannonföld*, 2012. (Közlésre elfogadva. Leütés: 15 600.)

A névadás jelentőségéről József Attila költészetében és életében. In: *Szeged*, XXV. évf. 4. szám, 2013. 7-9.

József Attilai költeményei Danto művészetdefiníciója és imitációelvűsége tükrében. In: *Új Dunatáj*, XVII. évf. 1-2. szám, 2012. 39-48.

Visszhang - József Attila és külföldi recepciója. In: *Szeged*, XXII. évf. 11. szám, 2010. 37-38.

A kötet fedlapján Attila kézírása. Recenzió: Prágai Tamás –mint gondolatjel, vízszintes a tested – tanulmányok József Attiláról. Szerk. Prágai Tamás. In: *Új Dunatáj*, XIV. évf. 4. szám, 2009. 89-91.

A szedő kézjegye, avagy banalizáció József Attila két versében. In: *Magyar Múzsá* online. 2009.

Aktába írják. *Szeged*, XXI. évf. 2. szám 2008. 30-32.

Szerkesztői tevékenység:

Térdimenziók és emlékezetformák. SZTE BTK, Szeged, 2010.

„Mert annyit érek én, amennyit ér a szó” Szegedi Radnóti-konferenciák. Radnóti centenáriumi Emlékkötet 2009.

Előadások:

Fejezetek a szegedi felsőoktatás hallgatói életének történetéből, SZTE JGYPK: József Attila egyetemi traumái. SZTE JGYPK 2013. március 13.

Fejezetek a szegedi felsőoktatás hallgatói életének történetéből, SZTE JGYPK: Egyetem József Attila szemével. SZTE JGYPK 2011. november 11.

XI. Apáczai Nyári Akadémia: A modern magyar irodalomtudomány József Attila és Radnóti képe. Újvidék, 2011. július 4-9.

VIII. VMTDK: Rejtett dimenziók József Attila összes fényképeiben. Szabadka, 2009. november 20-22.

VII. VMTDK: A József Attila-kutatás aktuális kérdései. Szabadka, 2008. november 21-23.